

meckými střelami a strachem z bitvy o Francii. Jonesová s Hultenem je spáchali za zvuků V1^{**} a byli odsouzeni za svistu V2.^{***} Jak už to v Anglii bývá, také způsobilo značný rozruch to, že muž byl odsouzen k smrti a dívka do vězení.

Podle Raymonda způsobilo omilostnění Jonesové velké rozhořčení a ministr vnitra obdržel záplavu telegramů; v jejím rodném městečku se objevily na zdech nápisy „Měla by viset“ spolu s malůvkami figurky na šibenici. Když vezmeme v úvahu, že v tomto století bylo v Británii pověšeno pouze deset žen a že tato praxe zanikla hlavně kvůli všeobecnému odporu proti trestu smrti, stěžl se ubráníme pocitu, že toto volání po smrti oběšením pro osmnáctiletou dívku bylo zčásti dáno brutalizací v důsledku války. Vlastně celý ten nesmyslný příběh s atmosférou tančfren, biografů, levného parfému, falešných jmen a kradených aut v podstatě patří do válečného období.

Možná není bez významu, že vraždy, o nichž se v nedávných letech mluvilo nejvíc, spáchal Američan a dívka, která se zčásti amerikanizovala. Ale stěžl uvěříme, že tenhle případ přetrvává v paměti lidí stejně tak dlouho jako stará rodinná tradiční dramata, produkt stabilní společnosti, kde všeovládající pokrytectví alespoň zaručovalo, že v pozadí tak vážných zločinů, jako je vražda, byly silné city.

1946

^{**} V1, bezpilotní letoun-střela, který vyvinuli Němci a používali k ostřelování Londýna od června 1944; Londýňané jim přezdívali „doodlebugs“.

^{***} V2, raketová střela, kterou používali Němci při ostřelování Londýna od září 1944.

POLITIKA A ANGLICKÝ JAZYK

Většina lidí, kteří si s tím vůbec dělají starosti, by přiznala, že anglický jazyk je na tom špatně, ale všeobecně se soudí, že vědomým úsilím s tím nic nezmůžeme. Naše civilizace je v úpadku a náš jazyk – alespoň takhle se argumentuje – musí nevyhnutelně tento všeobecný kolaps sdílet. Z toho plyne, že jakýkoli boj proti zneužívání jazyka je sentimentální archaismus, jako když dáváte přednost svíčkám proti elektrickému osvětlení či drožkám proti letadlům. Tento postoj je veden polovědomou vírou, že jazyk se vyvíjí přirozeně a není to nástroj, který si přizpůsobujeme pro vlastní cíle.

Je jasné, že úpadek jazyka musí mít politické a ekonomické příčiny: není pouze důsledkem špatných vlivů toho či onoho spisovatele. Avšak důsledek se může stát příčinou, posílit původní příčinu a mít stejný důsledek v zesílené podobě, a tak dále donekonečna. Člověk se třeba dá na pití, protože má pocit, že nic nedokázal, a pak tím spíš nic nedokáže, protože pije. Něco dosti podobného se děje s anglickým jazykem. Stává se ošklivým a nepřesným, protože naše myšlenky jsou hloupé, ale nedbalost našeho jazyka usnadňuje, abychom měli hloupé myšlenky. Problém je v tom, že ten proces lze obrátit. Moderní angličtina, zvláště psaná, se jen hemží zlozvyky, které se šíří nápodobou a jimž se lze vyhnout pouze tehdy, když jsme ochotni dát si trochu té nutné práce. Pokud se člověk těchto zlozvyků zbaví, může myslet jasněji a jasnější myšlení je prvním krokem k politické regeneraci – takže boj proti špatné angličtině není neopodstatněný a není výlučným zájmem profesionálních spisovatelů. K tomu se brzy vrátím a doufám, že do té doby ozřejmím význam toho, co jsem právě řekl. Prozatím předkládám pět vzorků anglického jazyka, kterým se dnes běžně píše.

Těchto pět pasáží nebylo vybráno proto, že jsou zvláště špatné – byl bych mohl citovat některé mnohem horší, kdyby mi o to šlo –, ale protože dokládají různé mentální nešvary, kterými nyní trpíme. Jsou trochu podprůměrné, ale jsou to dost reprezentativní vzorky. Označil jsem je čísly, abych se k nim mohl vracet, až to bude nutné.*

1. I am not, indeed, sure whether it is not true to say that the Milton who once seemed not unlike a seventeenth-century Shelley had not become, out of an experience ever more bitter in each year, more alien (*sic*) to the founder of that Jesuit sect which nothing could induce him to tolerate.

Nejsem si vsuktku jist, zda nelze po pravdě říci, že Milton, který byl kdysi takový Shelley 17. století, se na základě zkušeností, jež byly rok od roku trpčí, neodcizil zakladateli jezuitské sekty, již nemohl za žádnou cenu tolerovat.

Profesor Harold Laski (esej ve Svobodě vyjádření)

2. Above all, we cannot play ducks and drakes with a native battery of idioms which prescribes such egregious collocations of vocables as the Basic *put up with* for *tolerate* or *put at a loss* for *bewilder*.

Především nemůžeme hazardovat s domácí baterií idiomů, která předepisuje takové neslýchané kolokace výrazů, jako je vystát místo *tolerovat* a *uvést do rozpaků* místo *zmást*.

Profesor Lancelot Hogben (*Interglossa*)

3. On the one side we have the free personality: by definition it is not neurotic, for it has neither conflict nor dream. Its desires, such as they are, are transparent, for they are just what institutional approval keeps in the forefront of consciousness; another institutional pattern would alter their number and intensity; there is little in them that is natural, irreducible, or culturally dangerous. But on the other side, the social bond itself is nothing but the mutual reflection of these self-secure integrities. Recall the definition of love. Is not this the very picture of a small academic? Where is there a place in this hall of mirrors for either personality or fraternity?

Na jedné straně máme svobodnou osobnost: a priori není neurotická, neboť ani neprožívá konflikt, ani nesní. Její tužby jsou průhledné, neboť jsou tím, co instituční souhlas staví do popředí vědomí; jiné instituční schéma by změnilo jejich počet a intenzitu; je v nich málo přirozeného, neredukovatelného, či

* Ukázky stylu je zde potřeba citovat anglicky, uvádíme překlad do češtiny:

kulturně nebezpečného. Ale na druhé straně společenské pou- to samo není ničím než vzájemným odrazem této sebejisté ucelené osobnosti. Vzpomeňme na definici lásky. Není to snad pravý obraz malého akademika? Kde je v této zrcadlové síni místo pro osobnost či bratrství?

Esej o psychologii v *Politics* (New York)

4. All the „best people“ from the gentlemen's clubs, and all the frantic Fascist captains, united in common hatred of Socialism and bestial horror of the rising tide of the mass revolutionary movement, have turned to acts of provocation, to foul incendiarism, to medieval legends of poisoned wells, to legalize their own destruction to proletarian organizations, and rouse the agitated petty-bourgeoisie to chauvinistic fervour on behalf of the fight against the revolutionary way out of the crisis.

Všichni ti „lepší lidé“ z pánských klubů a všichni šílení fa- šističtí kapitáni, spojení společnou nenávistí k socialismu a zvířeckou hrůzou z dmoucí se vlny masového revolučního hnutí, se uchýlili k provokacím, k hnusnému žhářství, k středověkým legendám o otrávených studních, aby tak legalizovali zkázu, kterou chystají proletářským organizacím, a vyburcovali už tak zjiřtenou maloburžoazii k šovinistickému horelení ve jmé- nu boje proti revolučnímu východisku z krize.

Komunistický pamflet

5. If a new spirit is to be infused into this old country, there is one thorny and contentious reform which must be tackled, and that is the humanization and galvanization of the B.B.C. Timidity here will bespeak canker and atrophy of the soul. The heart of Britain may be sound and of strong beat, for instance, but the British lion's roar at present is like that of Bottom in Shakespeare's *Midsummer Night's Dream* – as gentle as any sucking dove. A virile new Britain cannot continue indefinitely to be traduced in the eyes, or rather ears, of the world by the effete languors of Langham Place, brazenly masquerading as „standard English“. When the Voice of Britain is heard at nine o'clock, better far and infinitely less ludicrous to hear aitches honestly dropped than the present priggish, inflated, inhibited, school-ma'mish arch braying of blameless, bashful mewling maidens!

Má-li se ta naše dávná zem nadchnout novým duchem, jednou trnitou a spornou reformou je nutno se zabývat, a to polidštěním a oživením BBC. Nesmělost tady prozrazuje náka- zu a zakrnění v duši. Srdce Británie je třeba ještě zdravé a bije silně, ale britský lev se dnes spíš podobá Klubkovi v Shake-

spearově *Snu noci svatojánské* – jeho řev je jak ten holubičí pšouk. Chrabrá nová Británie nemůže být donekonečna umenšována v očích či spíše uších světa zženštilou malátností Langham Place, která se drze staví jako „standardní angličtina“. Když v devět hodin zazní Hlas Británie, bylo by mnohem lepší a nekonečně méně směšné, kdybychom uslyšeli cockneyský přízvuk než to současné afektované, pompézní, neživé a povýšené hýkání nevinných, stydlivých, umňoukaných slečinek!

Dopis z Tribune

Každá z těchto pasáží má nějaké vlastní nedostatky, ale pokud odhlédneme od oškřivosti, které se lze vyhnout, mají všechny společně dvě vlastnosti. Tou první je zkostnatělost metaforiky, tou druhou nepřesnost. Pisatel buď ví, co chce říci, a neumí to vyjádřit, nebo nevědomky říká něco jiného, nebo je mu skoro lhostejné, zda jeho slova mají nějaký význam či ne. Tato směsice vágnosti a naprosté neschopnosti je tou nejvýraznější charakteristikou moderní anglické prózy, zvláště různých druhů politických spisů. Jakmile se nastolí určité téma, konkrétně se rozpouští v abstraktnu a jako by nikdo neuměl vymyslet slovní obraty, které nejsou otřepané: próza se čím dál méně skládá ze slov vybraných kvůli jejich významu a čím dál více z frází lepených dohromady jako díly prefabrikované slepičárny. Níže uvádím s poznámkami a příklady různé triky, s jejichž pomocí se obvykle vyhýbáme práci se stavbou prózy:

Umírající metafora. Nově vymyšlená metafora pomáhá myšlení tím, že evokuje vizuální představu, zatímco na druhé straně metafora, která je technicky „mrtvá“ (např. *železná vůle*), se vlastně stala obyčejným slovem a může být obvykle použita, aniž by ubrala na živosti. Ale mezi těmito dvěma kategoriemi je obrovské odkladiště otřepaných metafor, které ztratily veškerou sílu evokace a používají se pouze proto, že šetří lidem práci s vymyšlením vlastních slovních spojení. Například: *stále něco omílat, bít se za něco, držet linii strany, zdeptat, stát bok po boku, hrát někomu do ruky, ohřívát si vlastní polívčičku, vyplácet se, lovit v kalných vodách, na pořadu dne, Achillova pata, labutí přeseň, semenišťe*. Mnohé z nich se dnes používají bez znalosti jejich původního významu a často se spojují neslučitelné metaforu, což je jasná

* Citované ukázky nejsou uvedeny všechny, protože by v češtině postrádaly zamýšlený význam.

známka toho, že pisatele nezajímá to, co říká. U některých dnes běžných metafor byl překroucen původní význam, aniž si toho jejich uživatelé jsou vědomi.

Použití neplnovýznamových sloves. Ty nám ušetří práci s hledáním vhodných sloves a podstatných jmen a zároveň vyplní každou větu nějakými slabikami navíc, takže vzniká dojem symetrie. Typické obraty jsou: *způsobit neúčinným, ukázat se nepřijatelným, navázat spojení, zavádět příčina, mít za následek, hrát hlavní roli v, nechat pocíťt, vykazovat tendenci, sloužit účelu* atd. atd. Základem je vynechávání jednoduchých sloves. Místo jednoduchého slova, jako je *rozbit, zastavit, zkazit, spravit, zabít*, se sloveso stává slovním spojením vytvořeným z podstatného nebo přídavného jména připojeného k nějakému neplnovýznamovému slovesu. Navíc kdekoli je to možné, užívá se trpného rodu místo činného a místo gerundia spojení s podstatným jménem. Škála sloves se dále zužuje pomocí přípon a banálním tvrzením se dodává hloubky použitím dvojího záporu. Jednoduché spojky a předložky se nahrazují obraty, jako je *s ohledem na, vzhledem k, v zájmu toho a toho, za předpokladu, že*; konce vět pak zachraňují takové zvučné fráze, jako je *nelze pustit ze zřetele; vývoj, který lze očekávat v nejbližší budoucnosti; zaslouží důkladného zvážení; dovedený k uspokojivému závěru* a tak dále.

Rádoby učená slova. Slova jako *fenomén, element, individuum, objektivní, kategorický, efektivní, primární, konstituovat, exploatovat, eliminovat, likvidovat* se užívají proto, aby zakryla prostě věty a dodala punc vědecké nestrannosti předpojatým úsudkům. Adjektiva, jako jsou *epochální, historický, nezapomenutelný, triumfální, věkovitý, nevyhnutelný, nesená-řitelný, autentický*, se používají, aby dodala vážnosti nečistým procesům mezinárodní politiky, zatímco články psané na oslavu války obvykle sahají po archaické formě a typická slova jsou: *říše, trůn, železná pěst, trojzubec, meč, štít, standarda, polnice*. Cizí slova a výrazy, jako například *deus ex machina, mutatis mutandis, status quo, Gleichschaltung*, jsou tu od toho, aby dodala zdání kulturnosti a elegance. S výjimkou několika užitečných zkratk není vůbec zapotřebí užívat ty stovky cizích spojení, které jsou dnes v angličtině běžné. Ten, kdo neumí psát, zvláště v oborech, jako jsou exaktní věda, politika a sociologie, je téměř vždy pronásledován představou, že latinská či řecká slova jsou skvělejší než domácí, a různá nepotřebná slova tak neustále získávají převahu

nad svými anglosaskými protějšky.* Žargon, který je vlastní marxistickým spisům (*hyena, kat, kanibal, maloburžoazní, lokaj, nohsled, šílený pes, bělogvardějeci*, atd.), pozůstává hlavně ze slov a frází přeložených z ruštiny, němčiny či francouzštiny; ale běžný způsob zavádění nových slov je, když vezmete latinský či řecký kořen s příslušnou příponou, a tam, kde je to nutné, ještě přidáte příponu. Často je snadnější tvořit slova takto (*deregionalizovat, extramaritální, nefragmentární* atd.) než si najít anglická slova, která by významu odpovídala. Výsledkem je obvykle ještě větší nepořádek a nejasnost.

Slova bez významu. V určitém druhu psaní, zvláště v umělecké a literární kritice, běžně nacházíte dlouhé pasáže, které téměř naprosto postrádají význam.** Slova, jako jsou *romantický, plastický, hodnoty, lidský, mrtvý, sentimentální, přivozený, vitalita*, tak jak se užívají v umělecké kritice, jsou naprosto bez významu, neboť nejenže neodkazují k nějakému zjevnému předmětu, ale čtenář to od nich ani neočekává. Když kritik napíše: „Vynikající vlastností díla pana X je jeho živost,“ zatímco jiný napíše: „Při pohledu na dílo pana X vás okamžitě napadne jeho zvláštní mrtvost,“ čtenář to přijme jako prostý rozdíl v názorech. Kdyby místo žargonu *mrtvý* a *živý* šlo o slova, jako je *černý* a *bílý*, viděli bychom okamžitě, že se tu nesprávně používá jazyk. Mnohá politická slova jsou zneužívána podobně. Slovo *fašismus* nemá nyní žádný význam krom toho, že označuje „coś nežádoucího“. Slova *demokracie, socialismus, svoboda, vlastenecký, realistický, spravedlnost* mají každé několik různých významů, vzájemně neslučitelných. V případě slova jako *demokracie* nejenže ne-

* Zajímavou ukázkou jsou anglická jména květin, používaná až donedávna, která nyní vytlačují názvy řecké, jako například *myosotis* místo *forget-me-not* (pomněnka), apod. Těžko lze v této změně módy spatřovat nějakou praktickou příčinu; patrně pramení z instinktivního odklonu od domáctějšího slova a mlhavého pocitu, že řecké slovo je vědecké. [Autorova poznámka.]

** Příklad: „Comfortova zvláštní univerzálnost vnímání, ve své škále zvláště whitmanovská, nachází téměř pravý opak v estetickém nutkání a nadále evokuje ten chvějivý atmosférický pocit, který ve svém úhrnu naráží na krutou a neúprosně vyrovnanou nadčasovost... Wrey Gardiner dosahuje účinu, když mluví s přesností prostě do černého. Pouze to není zase tak prostě a tímto spokojeným smutkem prolíná víc než hořkosladká rezignace.“ (*Poetry Quarterly*) [Autorova poznámka.]

existuje žádná definice, na níž bychom se shodli, ale pokusu stanovit ji se vzpírají všechny strany. Téměř všeobecně se pocituje, že řekneme-li o nějaké zemi, že je demokratická, chválíme ji. Z toho plyne, že obhájci kteréhokoli režimu tvrdí, že je demokratický, a bojí se, že by museli přestat toto slovo používat, kdyby se omezilo na jeden přesný význam. Slova tohoto typu se často používají vědomě nepoctivě. Osoba, která je používá, má totiž svou vlastní soukromou definici, ale dopustí, aby si posluchač myslel, že má na mysli něco docela jiného. Věty, jako *Maršál Pétain byl opravdový vlastenec* nebo *Sovětský tisk je nejsvobodnější na světě* či *Katolická církev se staví proti perzekuci, se vždy vyslovují s úmyslem klamat*. Jiná slova užívaná v různých významech, a ve většině případů víceméně nepoctivě, jsou *třída, totalitní, věda, pokrokový, reakční, buržoazní, rovnost*.

Když jsem teď vytvořil tento soupis podvodů a zvráceností, uvedu jiný příklad, k jakému druhu psaní vedou. Tentokrát je v povaze věci, že bude smyšlený. Hodlám přeložit pasáž v dobré angličtině do moderní angličtiny toho nejhoršího druhu. Zde jsou známé verše z *Kazatele*:

I returned, and saw under the sun, that the race is not to the swift, nor the battle to the strong, neither yet bread to the wise, nor yet riches to men of understanding, nor yet favour to men of skill; but time and chance happeneth to them all.

V českém překladu:

Opět jsem pod sluncem viděl, že běh nezávisí na snaze hbitých ani boj na bohatýrech ani chléb na moudrých ani bohatství na rozumných ani přízeň na těch, kdo mají poznání, ale jak kdy každému z nich přeje čas a příležitost.

(Bible, Česká biblická společnost 1992)

A takhle by to asi vypadalo v moderním jazyce:

Objective consideration of contemporary phenomena compels the conclusion that success or failure in competitive activities exhibits no tendency to be commensurate with innate capacity, but that a considerable element of the unpredictable must invariably be taken into account.

V českém překladu:

Objektivní posouzení současných jevů si vynucuje závěr, že úspěch či neúspěch v kompetitivních aktivitách nevykazuje žádnou tendenci souvislosti s vrozenými schopnostmi, ale že je nutno brát v potaz značný element nepředvídatelného.

To je jistě parodie, ale ne úplně od věci. Výše uvedená třetí ukázka například obsahuje několik částí v jazyce stejného druhu. Je jasné, že jsem „nepřeložil“ úplně vše. Začátek a konec věty se řídí původním významem dosti věrně, ale konkrétní ilustrace uprostřed – běh, boj, chléb – se rozplývají v mlhavém spojení „úspěch či neúspěch v kompetitivních aktivitách“. Muselo to tak být, protože žádný moderní autor z těch, o kterých hovořím – žádný takový, který je schopen vypustit frázi jako „objektivní posouzení současných jevů“ –, by nikdy nevyjádřil své myšlenky tak přesně a podrobně. Moderní próza má sklon uhýbat od konkrétnosti. Nyní analyzujme ty dvě věty blíže. První obsahuje 49 slov, ale pouhých 60 slabik a všechna ta slova jsou z každodenního života. Druhá obsahuje 38 slov a 90 slabik: 18 slov je latinského původu, jedno z řečtiny. První věta obsahuje šest živých obrazů a pouze jedno spojení („čas a příležitost“), o němž by se dalo říci, že je mlhavé. Ta druhá neobsahuje ani jedno svěží, poutavé spojení a přes svých 90 slabik podává pouze zkrácenou verzi významu obsaženého v první. Přesto se v moderní angličtině bezpochyby stále více šíří typ druhé věty. Nechci přehánět – tento druh psaní není ještě všeobecný a i na té nejhůř napsané stránce se tu a tam objeví záblesky prostoty. Přesto však – kdyby vám nebo mně někdo řekl, abychom napsali něco o nejistém lidském osudu, asi bychom se dostali blíž k té mé vymyšlené větě než k té z *Kazatele*.

Jak jsem se snažil ukázat, to nejhorší moderní psaní nepozůstává ve výběru slov podle jejich významu a vymyšlení obrazů, které by přispěly k osvětlení významu. Jde o to, že poslepujete dlouhé řetězce slov, které už srovnal někdo jiný, a za pomoci švindlu pak výsledky předložíte. Tento způsob psaní láká svou snadností. Snadnější, a dokonce rychlejší, když si na to navyknete, je říci: *Podle mého názoru není neospravedlivitelný předpoklad místo Myslím*. Pokud používáte už hotová spojení, nejenže nemusíte lovit v paměti slova, ale také si nemusíte dělat starosti s rytmem svých vět, protože tato spojení jsou obvykle sestavena tak, aby byla víceméně libozvučná. Když tvoříte text ve spěchu – když například diktujete stenografce nebo pronášíte veřejný projev –, je pouze přirozené, že zabřednete do afektovaného, latinizujícího stylu. Zakončení typu *řetel, který bychom měli mít na paměti* nebo *závěr, s nímž bychom všichni rádi souhlasili* zachrání mnohou větu před náhlým koncem. Užíváte-li zkostnatělé metafory, přirovnání a idiomy, ušetříte si značné duševní úsilí, avšak zamlžíte smysl toho, co říkáte, a to nejen vzhledem ke čtenáři, ale i k vám samým. V tom je význam smíšených

metafor. Jediným účelem metafory je vyvolat vizuální představu. Pokud se tyto představy tlučou jako ve větě *Fašistická chobotnice zapěla svou labutí píseň*, lze téměř s jistotou předpokládat, že pisatel nevidí v duchu obraz těch předmětů, které jmenuje; jinými slovy doopravdy nemyslí. Podívejte se znovu na příklady, které jsem uvedl na začátku tohoto eseje. Profesor Laski (1) užije v rámci 53 slov pět záporů. Jeden z nich je nadbytečný a činí z celé pasáže nesmysl, navíc zde došlo k posunu ve slově *alien* (= *cizí* místo *akin* = *příbuzný*), z čehož vznikl další nesmysl, a k několika zbytečným neobratnostem, které ještě umocňují obecnou mlhavost. Profesor Hogben (2) hazarduje s baterií, která je schopna psát předpisy, a zatímco nesouhlasí s každodenním spojením *put up with* (vystát), nechce se mu zřejmě vyhledat ve slovníku slovo *egregious* (neslýchaný), aby věděl, co znamená. Pokud člověk zaujme nesmířitelný postoj k (3), je to prostě nesmysl: patrně byste se mohli dopracovat k zamýšlenému významu, kdybyste si přečetli celý článek, z něhož je úryvek vyňat. Ve (4) pisatel víceméně ví, co chce říci, ale šluk zatachých slovních spojení mu stojí v cestě jako čajové lístky proudu vody ve výlevce. V (5) se slova a význam téměř úplně rozcházejí. Lidé, kteří takhle píšou, obvykle vědí citem, co chtějí říci – něco se jim nelíbí a chtějí vyjádřit svou solidaritu s něčím jiným –, ale nezajímá je detail toho, co říkají. Pečlivý pisatel se bude u každé věty ptát alespoň na čtyři věci: Co se snažím říci? Jakými slovy to vyjádřím? Který obraz či idiom to objasní? Je tento obraz natolik svěží, aby zapůsobil? A patrně se sám sebe zeptá ještě na dvě: Mohl bych to vyjádřit stručněji? Řekl jsem snad něco, co je ošklivé a čemu se lze vyhnout? Ale nemusíte se tolik namáhat. Můžete si to usnadnit tím, že otevřete svou mysl a necháte do ní proudit už hotové fráze. Ony za vás ty věty sestaví – do jisté míry za vás budou dokonce myslet – a v případě potřeby vykonají důležitou službu – zčásti zatemní význam i před vámi. A tady se právě jasně ukazuje to zvláštní spojení mezi politikou a znehodnocením jazyka.

V naší době je zhruba pravda, že politické texty jsou špatné texty. Tam, kde to pravda není, obvykle zjistíte, že autor je nějaký rebelant, který vyjadřuje své soukromé názory, a ne „linii strany“. Ortodoxnost jakékoli barvy jako by vyžadovala neživý, imitující styl. Politický žargon nacházející se v pamfletech, úvodních novin, manifestech, Bílých knihách a projevech podtajemníků se jistě liší podle strany, ale všechny jsou si podobné v tom, že v nich člověk skoro nenajde svěží, živé a originální slovní spojení. Když sledujete, jak nějaký

unavený pisálek na pódiu mechanicky opakuje známé fráze – *nelidská zvěrstva, železná pata, krví zbrocená tyranie, slobodné národy světa, stát bok po boku* –, často máte zvláštní pocit, že se nedíváte na živou lidskou bytost, ale na nějakou figurínu. Ten pocit se ještě znásobí ve chvílích, kdy se řečníkovi odrazí světlo na sklech brýlí, z nichž se pak stanou slepé plošky, za kterými není vidět oči. A to není vůbec žádná fantazie. Mluví, který používá takové frazeologie, už je na dobré cestě, že ze sebe udělá stroj. Z jeho hrdla vycházejí příslušné zvuky, ale jeho mozek se neúčastní tak, jako kdyby volil pro sebe vlastní slova. Pokud ten projev navykle stále a stále opakuje, možná si téměř není vědom toho, co říká, jako když člověk vyslovuje odpovědi v kostele. A tento redukováný stav vědomí, pokud není zrovna nezbytný, je přinejmenším příhodný pro politickou konformitu.

V naší době je politický projev a psaní především obhajobou neobhajitelného. Témata, jako je pokračování britské nadvlády v Indii, ruské čistky a deportace či shození atomové bomby na Japonsko, se vskutku dají obhajovat, ale pouze argumenty, které jsou pro většinu lidí příliš brutální, aby se s nimi smířili, a které se nesrovnávají s vyhlášenými cíli politických stran. Politický jazyk tak většinou musí sestávat z eufemismů, odpovídání na otázku otázkou a z naprosté vágnosti. Bezbranné vesnice se bombardují z letadel, obyvatelstvo se vyžene do volné krajiny, dobytek postřílí z kulometu, chýše se zapálí zápalnými střelami: tomu se říká *pacifikace*. Miliony rolníků se připraví o půdu a pošlou se na cestu jen s tím, co mohou unést: tomu se říká *odsun obyvatelstva* či *náprava hranic*. Lidé jsou léta vězněni bez soudu nebo střílení do zátylku či posíláni do arktických dřevařských táborů, aby tam umřeli na kurděje: tomu se říká *eliminace nežádoucích živlů*. Takové frazeologie je zapotřebí, když chcete pojmenovávat věci, aniž byste vyvolávali jejich obraz v mysli lidí. Vezměte si například nějakého dobře situovaného anglického profesora, který hájí ruskou totalitu. Nemůže říci přímo: „Věřím, že je správné zabít politické protivníky, pokud tím docílíme dobrých výsledků.“ Patrně tudíž řekne něco jako:

Zatímco otevřeně připouštíme, že sovětský režim vykazuje jisté znaky, které by lidumil měl nejspíš snahu odsuzovat, musíme myslím souhlasit s tím, že určité omezení práva na politickou opozici je nevyhnutelně průvodním jevem přechodných období a že strážně, které ruský lid musel prodělávat, jsou bohatě ospravedlněny ve sféře konkrétních výsledků.

Pompézní styl je už sám o sobě eufemismem. Nános latinských slov přikryje fakta jako hebký snůh, zamlží obrysy a zahalí detaily. Velkým nepřítelem jasného jazyka je neupřímnost. Existuje-li předěl mezi skutečnými a deklarovanými cíli člověka, zřejmě se instinktivně uchýlí k dlouhým slovům a vyčerpaným idiomům, jako když sépie vypouští inkoust. V naší době se nelze politice prostě vyhnout. Všechny problémy jsou politické problémy a politika sama je snůškou lží, vyhýbavosti, hlouposti, nenávisti a schizofrenie. Pokud je ovzduší všeobecně špatné, jazyk musí trpět. Dalo by se myslím zjistit – to je můj dohad, nemám dostatečné znalosti, abych si to ověřil –, že němčina, ruština a italština během posledních deseti či patnácti let také upadly v důsledku diktatury.

Ale pokud myšlení kazí jazyk, pak také jazyk kazí myšlení. Nesprávný úzus se šíří tradicí a nápodobou dokonce i mezi lidmi, kteří by si na to měli dávat pozor. Zvulgarizovaný jazyk, o kterém jsem zde hovořil, je svým způsobem velice šikovný. Fráze jako *ne neospravedlnitelný předpoklad; má daleko do dokonalosti; neposlouží žádnému dobrému účelu; zřetel, který bychom měli mít na paměti* nás nepřestávají pokoušet, jako krabička aspirinu, kterou máme stále po ruce. Jestliže se ohlédnete zpět, určitě zjistíte, že jsem se v tomto eseji opakovaně dopouštěl právě těch prohřešků, proti kterým protestuji. V dnešní poště jsem dostal pamflet pojednávající o situaci v Německu. Autor mi tvrdí, že se „cítí nucen“ napsat ho. Otevřu ho namátkou a téměř první věta, kterou uvidím, zní: „(Spojenci) mají příležitost nejen docílit radikální přeměny společenské a politické struktury Německa tak, aby se vyhnuli nacionalistické reakci v Německu samém, ale zároveň položit základy spolupráce a sjednocení v Evropě.“ Chápete, „cítí se nucen“ psát – cítí nejspíš, že má co říci –, a přece se jeho slova jako koně kavalerie při zvuku polnice řadí automaticky do toho známého jednotvárného schématu. Těhle invazi prefabrikovaných frází do naší mysli (*položít základy; dosáhnout radikální přeměny*) se dá zabránit pouze tehdy, když se má člověk neustále před nimi na pozoru, protože každá taková fráze otupí část mozku.

Jak už jsem řekl, úpadek našeho jazyka je patrně napravitelný. Ti, kdo to popírají, by tvrdili, pokud by vůbec našli nějaký argument, že jazyk pouze odráží existující společenské podmínky a že nemůžeme ovlivňovat jeho vývoj žádnou přímou manipulací se slovy a stavbou. Pokud jde o obecný tón či ducha jazyka, může to být pravda, ale není to pravda v podrobnostech. Hloupá slova a výrazy často zmizely, a ne

vývojovým procesem, ale díky vědomé akci menšiny. Nedávné příklady jsou *prozkoumat každou cestu* a *nenechat kámen na kamení*, které byly zneškodněny posměšky několika novinářů. Existuje dlouhý seznam otřepaných metafor, kterých bychom se mohli zbavit podobným způsobem, kdyby se tím zabývalo dost lidí; a také by bylo možné posměchem zlikvidovat dvojí zápor, omezit množství latinských a řeckých slov v průměrné větě, vyhnat cizí fráze a zatoulaná vědecká slova a vůbec způsobit, aby afektovanost vyšla z módy. Ale to jsou všechno drobnější záležitosti. Obrana anglického jazyka znamená víc, a možná je lepší začít tím, co neznamena.

Jednak nemá nic společného s archaismy, se zachraňováním zastaralých slov a slovních obrátů, nebo se stanovením „standardní angličtiny“, od níž se nesmíme odchylovat. Naopak, zvláště se musí zabývat odvržením každého slova či idiomu, které už nejsou k užítku. Nemá nic společného se správnou gramatikou a syntaxí, které nejsou důležité, pokud se vyjádříte jasně, nebo s potlačováním amerikanismů či s cílem dosáhnout „dobrého prozaického stylu“. Na druhé straně se nezabývá předstíranou prostotou a pokusy učinit z psané angličtiny hovorovou. Ani to neznamena, že by se v každém případě měla dávat přednost anglosaským slovům před latinskými, třebaže jde o to užívat k vyjádření příslušného významu co nejméně slov a co nejkratších. A především je zapotřebí, aby se výběr slova řídil smyslem, a ne naopak. To nejhorší, co můžete v próze udělat se slovy, je vzdát se jich. Máte-li na mysli něco konkrétního, myslíte beze slov a pak, když chcete popsat tu věc, kterou jste si představili, pravděpodobně hledáte, dokud nenajdete přesná slova k jejímu vyjádření. Myslíte-li na něco abstraktního, máte spíš sklon používat slova hned od začátku, a pokud nevyvinete vědomé úsilí, abyste se tomu vyhnuli, už se vám nahrne do hlavy existující žargon a udělá tu práci za vás, za cenu, že zamlží, nebo dokonce pozmění význam. Patrně je lepší odkládat užití slov co nejdéle a projasnit si význam co nejvíce skrze obrazy a vjemy. Poté můžete vybírat – a ne prostě *přijmout* – slovní obraty, které co nejlépe vyjádří tento význam, a pak obrátit hledisko a zamyslet se nad tím, jaký dojem učiní vaše slova na jinou osobu. Toto poslední duševní úsilí vyřadí všechny zkostnatělé a smíšené obrazy, všechny prefabrikované fráze, zbytečná opakování a švindl a vágnost vůbec. Ale člověk může často pochybovat o účinku nějakého slova či fráze a potřebuje pravidla, na která se může spolehnout, když selže instinkt. Myslím, že následující rady pokryjí většinu případů:

a) Nikdy nepoužívejte metafory, příměru či jiné řečnické figury, které vídáte v tisku.

b) Nikdy nepoužívejte dlouhé slovo tam, kde vám stačí krátké.

c) Pokud je možné nějaké slovo vynechat, vždycky to udělejte.

d) Nikdy nepoužívejte trpný rod tam, kde můžete použít činný.

e) Nikdy nepoužívejte cizí slovní spojení, vědecké slovo nebo žargon, pokud vás napadne každodenní anglický ekvivalent.

f) Porušte raději kterékoli z těchto pravidel, než byste se dopustili něčeho vysloveně barbarského.

Tato pravidla vám připadají elementární a také jsou, ale vyžadují hlubokou změnu v přístupu u každého, kdo si zvykl na styl, který je nyní v módě. Člověk by mohl všechna dodržovat, a přesto psát špatnou angličtinou, ale nemohl by psát to, co jsem citoval v pěti ukázkách na začátku tohoto článku.

Neposuzoval jsem zde literární úzus jazyka, ale pouze jazyk jako nástroj vyjadřování, a ne zatemňování, či zbraňování v myšlení. Stuart Chase a jiní došli až k tvrzení, že všechna abstraktní slova jsou bez významu, a používali to jako záminku pro hájení jakéhosi politického kvietismu. Pokud nevíte, co je to fašismus, jak můžete proti němu bojovat? Člověk nemusí spolknout takové absurdity, ale měl by uznat, že současný politický chaos má souvislost s úpadkem jazyka a patrně je možné dosáhnout zlepšení tím, že začneme u řeči. Když zjednodušíte jazyk, kterým se vyjadřujete, zbavíte se těch největších hloupostí ortodoxnosti. Nemůžete pak mluvit žádným z těch potřebných žargonů, a když učiníte hloupou poznámku, její hloupost bude zřejmá, dokonce i vám. Politický jazyk – a s obměnami to platí o všech politických stranách od konzervativců až po anarchisty – je koncipován tak, aby lži zněly pravdivě a vražda úctyhodně a aby vzbuzoval dojem pevnosti i u pouhého vánku. Tohle všechno se nedá změnit v okamžiku, ale člověk může alespoň změnit své vlastní návyky a čas od času dokonce, pokud se bude vysmívat nahlas, poslat nějakou opotřebovanou a neúčinnou frázi – nějakého toho *tyrana*, *Achillovu patu*, *semenišťe*, *lakmusový papírek*, *hotové peklo* atd. na smetiště, kam patří.

1946